

Hosea

Mbuga ogoha gilibu ngarunaga nemandi ogo

Ngode Datagaliwabenaga mana latagi haga agali homberiali (12) henerunaga bi mbuga emene dege dege gilibu wigi bini ngarunaga Hoseanaga mbuga ogo ngagoni. Mbuga maru mana latagi haga Aisaianagabi Yaremaianagabi Esegiele imarunaga luni wigi bida.

Mana latagi haga Hosea ibu Isaraele dindi uyurahayagi mani bulebirarunaga mbiwia halu bi mana latagi haga bialu heagola ogoningi Asirialime Isaraele dindiha wai bialu wali agali dindi andabi bo giallo bagabu waholene kaware wiagola genda tandagabi timbuniore ngelo dege hene.

Hosea ibugua bi irane kiranaga gilibu winigo nga. Bi mbiragome lalu Isaraele wali agalime Ngode Datagaliwabe yu wahalu gime wabini wiaruhondo bi pupu wialu mana ko dege mo tene halu pimiruni wahalu mini beregedalu dai bidaba lowa bi hongo howa lenego gilibu nga. Bi mendegome lalu wali agali mbiralime ko bialu piyagua Ngode Datagaliwabe ibugua dara halu haru dai bule manda biaga ka leda.

Hosea ibuniha Ngode Datagaliwabe ibugua biagane mana ogoni ogobi lalu manane walia ka. Hosea oneme ibu agalini helalu agali mendela kayu yama penego irane Isaraele wali agalirume Ngode Datagaliwabe ibuni helalu puwa gime wabini wiaruhondo bi pupu wialu piyagobi

Hosea oneme biyagobi dege ani bini. Ani biyagola mani howa Hosea ibugua ibu one lone haru dai binigo ogoni Ngode Datagaliwabehanda ibunaga wali agaliru dara halu haru dai bulebirarunaga manane walia hene. Ngode Datagaliwabe ibugua ibunaga wali agaliru gubalini timbuniore howa ti yu wanahaga ka lalu gilibu nga.

Be 11.8 Isaraelealiru-o ina tí yu wanaholebero. Tí helo wahalu napolebero ... Ina tí gubalini timbuniore ho kogome tí mo ko nahole, Ngode Datagaliwabehanda ani lene.

Bulu бага бува кuni gilibu ngago (1.1-3.5)

Hosea ibugua Gome dabu buwa waneigini henego 4.1-13.16

Isaraele wali agalime ko bialu hearia Hoseahanda talinigo 14.1-9

Isaraele wali agalime mini beregedalu Anduane Homogo ibuni karia dai bulebira, lalu Hoseahanda mbiwia halu lenego

¹ Usia Yodama Ahasa Hesegaia imaru ti Yuda dindiha kini haga binidangi Yahoasa igini Yaroboama ibu Isaraele dindiha kini hene. Ogoningi Anduane Homogohanda Beri igini Hoseahondo bi ogo lamini.✧

Hosea oneme waneigini taba henenegro ogo

² Piganeore Anduane Homogohanda Isaraele wali agali bi lamilonaga Hoseahondo ogodagua lene. Inaga wali agalirume inihondo bi lalu ha nabi tigua gime wabini ngaruhondo bi pupu wialu uruninaga mini yaraga halu karuni agali

✧ 1:1: 2 Kin 14.23-29, 15.1-7, 15.32-38, 16.1-20, 18.1-20.21, 2 Bit 26.1-23, 27.1-8, 28.1-27, 29.1-32.33

onerume ti agalini helalu agali mendela kayu yama poralidagua bialu kagoni. Ogodagua bulebira lalu walia holenaga ai ina wali mbira dabu bule pu. Mani í one ogoni agali mendela kayu yama polebira. Ani biragola ibunaga waneiginirume nde ogonidagua dege bialu wali agali kayu yaga holebira, lalu lene.

³Ani laya handala Hosea ibugua Dibilaimi wane Gome dabu buwa mani Gome ibugua igiri mbira taba henene. ⁴Ani biyagola Anduane Homogohanda Hoseahondo lalu, Ina igiri ogoni ibu mini Yaserili wibe. Irane Yihu ibugua Isaraelenaga mamali kini kira bamba dindi ogoniha bo wahenego manda bialu dindi mini ogoni wibe. Ai ina áyu Yihunaga aguanene Isaraelenaga kini karunihondo mana lalu pani mule ngo. Ani berogola maniorebi Yihunaga aguanene uruni aria mbira Isaraele wali agalinaga kini lone naholebiraore.✧ ⁵Wai birangi ina Isaraele ami agali wai bule dindi Yaserili ogoriani tidiyu pialu karia ina tinaga hongo bo podai holebero, lalu Anduane Homogohanda ani lene.

⁶Emene howa nde Gomehanda wandari mbira taba henene. Ani taba hono berearia Anduane Homogo ibugua Hoseahondo lalu, Wandari ogoni mini Ina Gubalini Nahe wibe. Ani larogoni irane ina Isaraele wali agaliru gubalini nahe howa tinaga ko biyaruni lone nadomoleore lalu laro.

⁷Anigo ina Yuda wali agaliru dege gubalini ho kogoni. Ini Anduane Homogo tinaga Ngode Data-galiwabe kogo inime ti biamogo bulebero. Ina ti wai bialu danda timu ayu tiburumebi nogo hosini

✧ 1:4: 2 Kin 9.1-10.36

ami agali wai biagarumebi ndo. Ina ti biamogo bulene hariga tara mende ngelowa kogoni, lene.✧

⁸ Emene howa wandari Ina Gubalini Nahe biago ibu emene anda halu andu wahayagola Gome ibugua igiri mende taba henene. ⁹ Ani taba hono bereagola Anduane Homogohanda Hoseahondo lalu, Ina igiri gali ogoni ibu mini Inaga Ndo wibe. Irane Isaraele wali agali ti inaga ndo kagoni. Ibi tinaga Ngode Datagaliwabe ndoore kogoni, lalu lamini.

Isaraele wali agaliru mani bayale holebira lalu mbiwia henego ogo

¹⁰ Mani howa nde Isaraele wali agali dewaore daga labe nahe ibamu ngaligobi holebira. Ayu Ngode Datagaliwabehanda tihondo lalu, Ti inaga wali agali ndo kamigoni, leda. Anigo horo mbira tagira ibirangi ibugua tihondo lalu, Ti Ngode Datagaliwabe haluheore kagonaga waneigini kami, lolebira.✧ ¹¹ Ani bialu Isaraele hameigini Yuda hameiginila mani mo mbiraore halu hameigini mbiraore holebira. Mo mbiraore halu tinaga haru haga agali mbiraore hangu dabo helalu manabi biabebi tigua bulebiraru bibahende bayale hai holebira. Ti bayaleore Ngode Datagaliwabe ibunime mabu hengene ale holebira. Heneore Anduane Homogohanda biabe ogoni birangi Yaserili ibunaga horo ogoni timbuni gibiore holebira.

✧ **1:7:** 2 Kin 19.35, Seg 4.6 ✧ **1:10:** Pig 32.12, Hos 2.23, Yo 1.12, Lm 9.26, 1 Pi 2.10, 1 Yo 3.1

2

¹ Ani howa Isaraele wali agali ti aria karuhondo bi ogodagua lalimu. Tí Ngode Datagaliwabenaga wali agali kami. Tí Anduane Homogohanda Gubaliniore Henego kami, lalimu.

Gomehanda Hosea wahalu penedagua Isaraele wali agalime Ngode Datagaliwabe yu wahenego ogo

² Inaga waneiginiru-o. Tí aiya ibu i one ndo beda. Ibi nde ibu agalini ndo kogoni. Anigo ai ibugua agali kayu yama ibaga bialu bedagonaga wahabe lalu hongo howa lamilimu. ³ Ibugua mana ogonibi bialu bedago wa nahayagua nde ina ibunaga aga bidaru tongolo wahai howa ibu aiyahanda taba hanayangi aga nabi taba hanayadagua ina ibu tibabe ibagabu berelarogola taga timbuniore halu birulebira. Ani buwa ibu mo ko halu dindi koore mbirale mbira anda habe nahe wiraligobi wialu dindi ko yobi iba nolenebi nawiha berelolebero. ⁴⁻⁵ Ibunaga waneigini bedaru ti agali kayu yule taga nahaga wali ogoni-naga waneiginidagola ina ti dara howa biamogo nabulebero. Wali biagoni ibugua lenego ogo, I agali maru ini hameledoru talima polebero. Agali uruni tigua i tomo ibabi aga bulenebi ngialu ira olibe lini ibanebi waini ibabi hambu ngiaga, lene.

⁶ Ani biragola ina wali ogoni ibu ira anihe karu dibuwa urunime pabe bu yandaho berelolebero. Ibu hariga polobadagoha pabe bu pai harogola ibugua agali uruni karia pole tagira pobe nahe holebira. ⁷ Ibugua gerai lalu agali uruni karia pole puwa ti kagoria napolebira. Wali ogoni ibugua ti taya bima pu polebirago handa walia naholebira.

Ani buwa ibugua lalu, Abale *i* bayaleore berenego. Ai áyu bira ko kogonidago *i* agalini pigane pirugo ibuni karia dai buliya, lalu lolebira, lene.

⁸ Ai inime ibu tomo nolenebi waini ibabi olibe lini ibanebi muni ngolo silibabi dewaore miai harugo ibugua yu howa *i* mitangi nabi ibu mbirale uruni bibahende gime wabini mini Balahondo bi pupu wima poragoni. ⁹ Ai nde mabuha tomo nolene tu haragola tomobi waini ibabi bibahende *ina* mirugo mo yu dai bialu ibu aga bilo mirurubi bibahende mo yu dai biai holebero. ¹⁰ *Ina* ibunaga aga bu henedaruni agali ibuni dimagoli haralirunaga deni howa golo wahai howa aga nabi tibabe pelolebero. Ani berogola agali mbi-rame ibu mo wialu biamogo nabibehe holebira. ¹¹ *Ina* ibunaga horo tara ibuni turu howa tomo nalu biragadaru bibahende mo wahai holebero. Horo timbuni ibu turu ho hagararuni lotu lagane horo timbuni mali mbira mbirangi hagarubi ege mbira mbirangi hagarubi Sabada mbira mbirangi hagarubi ibunaga lotu laga horo bibahendeore mo wahai holebero. ¹² Pu mbira lini daga mini gerebi karubi poge karubi uruni bibahende agali ibugua dimagoli howa kayu yaga biarume *ini* ti-hondo mirugonaga yolo ngini lene karu mo ko holebero. Ibunaga mabuha pu ogoni gerebi lini daganebi lini dagane ira tara tara karubi bibahende nogo gabua karume dugua hai halu embera ibilolebero. ¹³ Ibugua *i* embeda halu bi pupu wule gime wabini mini Bala anda heagoha puwa ira hagua ngabilo mini inisenesi delayagonagabi aga karulalu yári tara tara bialu agali ibuni dimagoli hagaru heagoha piyagonagabi *ina* ibu

mana lalu genda timbuniore ngago yu helo mulebero, lalu Anduane Homogo ina bi o ledogoniore, lene.

Anduane Homogohanda ibunaga wali agali gubalini henego ogo

¹⁴ Anduane Homogo ibugua bi yobage laabo halu lalu, Ai ina wali ogonihondo bi bayale lami-
alu dindi ko wali agali nahaga ngagoha lone haru
dai bulebero. Ani buwa ibu mo gede howa bi lalu
ina íore gubalini ho kogoni lolebero. ¹⁵ Ibugua
mabuni gerebi lini dagane ala heneru lone ibuni
helo mia dai bulebero. Ani bialu dindi mini Ulini
Genda Tagira Ibagu biagoria ai mbirale bayale
dindi ogoniha howa tagira ibule biarua lowa mini
dunubia howa hondo holene wulebira. Dindi
ogoniha howa ibugua inaga bi abale ibu wandari
emeneni Iyibi dindi howa haru tagira ibirugola
hale halu berenedagua lone hale howa talialu
holebira. ✧ ¹⁶ Ani howa ihondo lalu, I agaliniore
í kegoni, lolebira. Ibugua i dama mini Bala ale
degedalo manda buwa lalu, Bala í timbuni inaga
anduaneore kegoni, nalolebira. Ibugua embeda
halu wahai holebira. ¹⁷ Ibu Balanaga mini lone
lelo ina ibu yupe naholeberoore.

¹⁸ Ani bialu ogoningi dege ina ema bialu piaga
bedaru bibahendebi ega bedarubi urunime inaga
wali agali bu karu mo ko nahelo inime ti heba
habo nalolene bi mbira wiaabo helo lo wulebero.
Inaga wali agaliru tinaga wai biaga ayu tibu ne
gadelebi timu yandarebi bibahende mo wahai
halu ti gi nahe embeda howa bu miniha dungulo
holebira.

✧ 2:15: Yos 7.24-26

19 Isaraele-o íore í one henene biraabo habelo berelolebero. Ina í gubalini halu íhondo mana bayale tigabi ngaru dege bialu haabo kogola í ininaga biraabo holebere. 20 Ina habo nalolene bi hongohe wiaabo helonaga lo wirugo manda bialu í ininagaore biraabo habelo berelolebero. Ina Anduane Homogo í hangu henedane hondolebere. 21-22 Ogoningi ina inaga Isaraele wali agalirume íhondo bi larago hale holebero. Ina tinaga dindiha iba dalu ibilarogola tomo bayale anda haga bialu ladi ale mini widibi gerebi linibi olibe linibi lini do naga uruni dewaore dolebira. 23 Ina inaga wali agali dindi ogoniha helarogola ti mabu bayale inime hengene ale holebira. Ala bamba tí Gubalini Nahe kogoni laruligo ai mani howa ina ti gubaliniore holebero. Bamba ina tí Inaga Ndo kamigoni laruligo. Mani tí inaga wali agaliore kamigoni, lolebero. Tigua nde, Inanaga Ngode Datagaliwabe íore kegoni, lolebira, lalu Anduane Homogohanda lene.✧

3

Hosea ibu one ko biaga biagola binigo ogo

1 Anduane Homogohanda íhondo lone ogodagua langiya. Ai í one agali mendela kayu bima ibaga bialu bedagoni ibuhondo lone gubalini hole pobe. Inaga Isaraele wali agali tigua í yu wahalu gime wabiniruhondo gerebi lini do gembe biniru loma mule yalu piagaru ti ina gubalini haho wiaabo kogonidagua í oneore gubalini habe, lene.

✧ 2:23: Yar 31.27, Seg 10.9, Lm 9.25, 1 Pi 2.10

² Ani layagola ina muni kina ale handari mbi-rani pira duriabi (K150) ladi ale mini bali mbege nu waragariamebi wali ogoni lone yolo biru. ³ Ani buwa wali ogonihondo ogodagua laru. Ai i oneore bedegonigo iya haru mandagi napalibiya. I agali taya bima nape yamo luore birabe. Ina nde i ago berebe hondole mamage holebero, lalu wali i one biago lamiru. ⁴ Ai ogonidagua dege Isaraele wali agali tinaga kinirubi haru hagarubi mbira nahe howa ti luore maliaho holebira. Tigua bi pupu wule lowa ira mbira hanga ho helowabi ege tole mbira hanga ho helowabi urunihondo bi pupu nawulebira. Tigua gime wabini urunihondo mani bulebiraru hondole halaga biaga winirubi ayu nabulebira. ⁵ Isaraele wali agali tigua urunidagua bialu howa Anduane Homogo tinaga Ngode Datagaliwabe kahayagi dai buwa ibu mitangi bialu lotu lolebira. Tigua Kini Debidinaga aguanene mbira holebirago ibu kagohabi dai bulebira. Ani bialu howa tigua Anduane Homogonaga andaneha howa ibunaga bi hale halu kagola ibugua nde ti bayale helonaga mbirale tara tararu migi bulebira.✧

4

Anduane Homogohanda Isaraele wali agaliru manani helowa dabeneho ogo

¹ Isaraelealiru-o Anduane Homogohanda wali agali dindi ogoniha karuhondo bi hongohe laede

✧ 3:5: Yar 31.9, 50.4-5, Ese 34.24

hole kago ibugua bi larago baya hangu hale had-aba. Bi ogodagua lara. Wali agali dindi ogo-niha karume bi henene lolenego tiha manda nabi howa ke timbuni halu tinaga damene karuhon-dobi gubalini nahaga kagoni. Tinaga Anduane Homogo i hangu kogoni manda buwa la nabiaga ka. ² Tigua buleore lalu hongo howa lo winiru talialu bia nabiaga kagoni. Tigua ke halu puwa agali homelo ba mendealinaga mbirale ngaru mo page bia wali agali kayu bigi bialubi wali agali maru karu homelo bame bo wahaga bialu kagoni. Mana ogoni bia timbu haragonime ³ dindi ogo lebola halu ko holebira. Ani ko haragola dindini ema bialu piaga bedarubi ega bedarubi iba wena bedarubi bibahende homaiore holebira, laragoni, lalu Hoseahanda lene.

Anduane Homogohanda loma binigo mo miaga hearuhondo keba howa ti baba manani dabene go

⁴ Anduane Homogohanda laabo halu lalu, Agali mbirame wali agali manani helolene irane naw-ini howa áyu ti godini kagoni tene loma binigo mo miaga kamiruni tíha nga. ⁵ Horo bibahen-dengi tígua biabe bialu howa bayuwa nabi bia ko haabo harimi. Ngode Datagaliwabenaga bi mana latagi haga karume tibi nde ani dege biaga. Ani birimigome Isaraele wali agali bibahende tinaga aija biraradagua bedamigo ina mo ko holebero. ⁶ Inaga wali agali tigua i manda nabi kagome tiha mo ko holene wulebira. Loma binigo mo miaga kamiruni tíguabi nde inaga bi mana hale nahe mo waharimigoni. Anidagua birimigonaga ina tí talia

tagi halu t́naga iginiru inaga biabe bia halu loma binigo mo miaga naholebira.✧

⁷ Loma binigo mo miaga kamirume mana ko ngaru dewaore bialu kamigoni. Áyu tí mini lene kamigonigo mani ina tí bope harogola t́gua taga timbuniore halu holeberami.✧ ⁸ Inaga wali agalirume ko biyaruni t́naga tomoya. Aniyagola t́gua wali agalime mana ko dewa bilo hame laga kami. ⁹ Ai wali agali ti genda timbuni yu halu loma binigo mo miaga kamiru t́bi nde wali agali heba pani namaga holeberamiore. Mana ko nabulene wiago t́gua birimidagonaga ina pani t́hondo ngule kogoni. ¹⁰ Ngode Datagaliwabhondo tomo bayale minigo t́ni nolene ngaru nalu kamiria tombe naholebira. Ani bialu howa t́gua gime wabinirohondo bi pupu wialu waneigini dewa helonaga werama lalu howa wirimiyagua tinaga waneigini naholebira. Irane t́gua i helo wahalpuwa gime wabiniro talima pirimigonaga anidagua bulebira, lalu Anduane Homogohanda lene.

Anduane Homogohanda mbirale gime wabinirohondo bi pupu wiaga hearu tandaga nelominigo ogo

¹¹ Anduane Homogohanda lalu, Lulu iba honghe tara tara bu ngarume inaga wali agalinaga mini mo ba tara halu mo luluya kagoni. ¹² Anidagua bialu howa t́gua ira tilini karuhondo bi wia do hene mbira langi lowa hale haga ka.

✧ 4:6: Ais 5.13 ✧ 4:7: 1 Sml 2.30, Hos 13.6, Mal 2.9, Pb 3.19

Ayalio-re-o tigua manda bialu karia ira gaibu wahene uruni aleme heneneore bi do hene mbira ti hale hoa kago langulubadalo manda biaga ka. Tigua *i* yu wahalu puwa walime agali kayu bima ibaga biagadagua ti mbirale tara tarahondo bi pupu wima pene. ¹³ Tigua hari nene wali agali ta nabi napiaga ngaruha puwa ira timbuni karunaga tenaha gumba bayale kagoria turu howa tigua lomaru bi ira hagua ngabilo mini inisesirubi ogoriani delaga bialu ka.

Anidagua bialu kamirume *ti* wane bedaru habane nabulene hariga wali bialu *ti* aruni bedaruni agali kayu biaga wali birulebira. ¹⁴ Anigo tigua urunidagua biragonaga *ina* ti pani namulebero. Irane *tinibi* nde agali kayu biaga wali bedaru baba mandagi agali gime wabinirunaga anda kagoha puwa lomaru mialu hemigoni ndobe. Ai bi tigabi mbira ogodagua gilibu ngago. Wali agali mini nawiore kamiru *ti*ha mo ko holene timbuniore wulebira, lalu gilibu nga.

¹⁵ Isaraele wali agali *ti*ore walime agali kayu bima ibaga biaga ale halu *i* yu waharimigoni. Anigo ai Yuda wali agali kamiru *ti*bi nde pani noligo mana ogonidagua nabilimu. *Tigua* Giligala dindinibi Bedabene dindinibi lotu *ke* howa lole napilimu. Dindi kira ogoniha howa Anduane Homogo haluhe *ininaga* minini mbirale mbira bule lalu bi nalo wilimu.* ¹⁶ Isaraele wali agali tinaga

* **4:15:** Bedabene mini ogoni inanaga bi lalu, Mana konaga anda, leda. Dindi ogoni mini tene Bedele winigo inanaga bi lalu, Ngode Datagaliwabenaga anda, wini. Anigo Isaraele wali agalirume ko biyagola Bedele dindi mini wia aribia halu Bedabene wini.

embone giambe hayago áyu ti nogo dongime mine halu gabua hagagobi kagoni. Ai ina ti agalime nogo sibi igini tani bayale nelo bayuwa haru hagadagua agua haru holiyadabe. ¹⁷ Isaraele wali agalirume ti mbirale tara gime wabini uruni talima piaga kago wahalu ani helo waha. ¹⁸ Wali agali marume tigua birago handayadalo manda nabiaga ka. Ti mini lene hearume abale mana ko ngubi tagabi ngaru hangu bule hame lalu pora biaga. Ogonidagua bule howa lulu iba dewa nalu lulu yalu puwa wali kayu bima ibaga biaga.

¹⁹ Anigo hale hadaba. Uruni bialu karia puwa puyabu hongohe ibalu durumbu ngaru hilo wahagadagua ina ti balu purogo lelarogola mo ko henego purogo lolebira. Ani biragola tigua gime wabini biaruhondo loma mialu hayaru mitangibu dai bialu tini taga emene ndo halu holebira, lalu Anduane Homogohanda lene.

5

¹⁻² Loma binigo mo miaga kamiru-o bi o larogo hale hadaba. Isaraele wali agaliru-o tíbi bayuwa hale hadaba. Kini aria kamiru tíbi hale hadaba. Tigua wali agali manani tigabi dabolene wiadagua ndo dabalú kamigo. Ani birimigome tíni manani holene nga. Loma binigo mo miaga kamiru tigua Misiba tanonibi Hari Tabo nenenibi Sidimi tanonibi lotu henene letingi howa wali agali mo guya harimigoni. Tíore mini ohe bogabi howa wali agali minule gono alebi wena nu alebi kamigoni. Ogonidagua bialu kamigonaga ina tí bibahendore pani ngiai hole ngogoni. ³ Isaraele wali agaliru tigua beremiligo ina manda biai kogo. Ai ina de

nahondoliyanaga tíore bira do holene mbira naw-
iore kamigoni. Tí walime agali kayu bima ibaga
biaga bedaligobi howa inaga deni tí dodohe koore
kamigoni, lalu Anduane Homogohanda lene.

*Isaraele wali agalime Anduane Homogo heba
lone mandagi habe nahe henego ogo*

⁴ Isaraele wali agali tigua mbirale gime
wabiniruhondo bi pupu wialu howa Anduane
Homogo yu wahenego ka. Mana ogonidagua
bialu piyagome tininaga Ngode Datagaliwabe
ibuni karia lone dai bibe nahe kagoni. ⁵ Isaraele
wali agali tini mine haragome tini pani nolene
nga. Mana ko tigua birarume tini mo pila halu
Yuda wali agalibi ti heba pilamaga halu ka. ⁶ Tigua
nogo sibi bulumagaru Anduane Homogohondo
bo lomabu delagago urunibi bame dege mialu ka.
Irene Anduane Homogohanda ti yu wahenego
ibu heba mandagi habe nahe ka. ⁷ Walime ibu
agalini wahalu agali kayu bima ibaga biagadagua
Isaraele wali agali tigua Anduane Homogo
yu wahenego ka. Anidagua biragome tinaga
waneiginiru tibi tinaga aba Ngode Datagaliwabe
kago manda nabiaga ka. Anigo ai emene howa ege
pigane ngabu laragola tinaga waitigirume ibuwa
wai bialu ti mo ko halu tinaga dindi anda bo giallo
bagabu wahalu mo labu holebira, Hoseahanda
lene.

Isaraele Yudala wai binigo ogo

⁸ Beniyaminialiru-o tí hameigini Gibea dindibi
Lama dindibi Bedabene dindibi uruniha karu
heba tí bibahendeme mbelo biguli pu lalu hongo

✧ 5:6: Ais 1.15, Yar 14.12, Ese 8.6, Mai 6.6-7

howa wai huario ladaga halu wai bule gerai lalu pudaba. ⁹ Ani beramigola horo ogoningsi dege Isaraele wali agali tí mo ko howa balu bo poda hana holebira. Ani bulebira lalu ina tihondo heneneore langerogoni, lalu Hoseahanda lene.

¹⁰ Anduane Homogohanda lalu, Hale hadaba. Yuda wali agali haru haga karume Isaraele dindiha anda ibuwa dindi maru ti page bialu karulo kagonaga ina keba ho kogoni. Tigua anidagua biyagonaga ina iba li timbuni ibalu mbirale bibahende ngaru hilo yalu piagadagua ti mo ko halu bo hilo waore holebero.

¹¹ Isaraelealiru ti mini dege dindiho kagoni irane Yudalime Isaraele bo hilo wahayagola tigua kini tara maru hearume ti biamogo birabe toba howa pialu hearia kini uruni ti hongo naheyagola biamogo bibe nahe hene.

¹² Timamume mbirale nagadagua ina Isaraelealibi Yudalibi bibahende mo ko holene ibilolebero, lalu Anduane Homogohanda lene.

¹³ Anduane Homogohanda lalu, Isaraelealiru tiha warago timbuni tagira ibiyangibi Yuda tiha dere tara tagira ibiyangibi Isaraelealirume Asiria dindiha puwa kini timbuni heagohondo ti biamogo bia lole pene. Ani pialu hearia Asiria dindinaga kini timbuni ogoni ibugua tinaga warago bayarubi dere biarubi mo dabi habe nahe hene. ¹⁴ Ai áyu hongohe mbira budi gabua timbuni laiono ale howa ina Isaraele Yudala baba wai bialu ti bo giallo bagabu wahai holebero. Ani bialu ina ti bo gililo yalu pu waharogola mbiralime ti biamogo bulene naholebira.

¹⁵ Inaga wali agali uruni tigua ko biyarunaga

pani tandagabi nalu ka handala ti wahalu ini dalu dai bulebero. Tigua i hai bialu talima ibilo ani bulebero. Ani biragola ti tandaga ndelaheore nalu howa ini kogoria dai bulebira, Anduane Homogohanda lene.✧

6

Isaraele wali agali tigua Anduane Homogokaria dai bule lalu bi henene ndo lenego ogo

¹ Isaraele wali agali tigua lalu, Abaleore Anduane Homogokaria lone dai bima nalarami. Ibugua ina mo ko hayagoni howa dege ai ina lone biamogo bulebira. Ibugua ina ba nde bayagonigo ai lone inanaga dere bidaru kabu bia holebira ndobe.✧ ² Horo kiru tebiru agima pedagola nde ibugua ina lone mo heya haragola howa ibunaga wanakuini mandagi bayale holeberama. ³ Anduane Homogokaria ibuniore ka manda bule iname hongo hamiya. Egerebagi ni tagira ibiraligo manda bialu iba dalungi dalu dindini ibira haraligo manda bidamagoni. Ai manane ogonidagua dege Anduane Homogohanda ina biamogo bule ibulebiraorelo manda bidamagoni, lene.✧

Anduane Homogohanda wali agalihondo bi ladai binigo ogo

⁴ Anduane Homogohanda bi ogodagua ladai bini. Ai Isaraele wali agalibi Yuda wali agalibi ina tihondo agi buliya hamelo kamibe. Tigua i gubalini howa dege gubalini haho wiaabo nahe ginu hagua egerebagi wialu emene howa pu

✧ 5:15: Iba 50.15, Ais 64.7-9, Yar 2.27, 3.13-14 ✧ 6:1: Man 32.39, 1 Sml 2.6, Yar 30.17 ✧ 6:3: 2 Sml 23.4, Iba 72.6

ereba haralidagua bialubi datani karunaga egerebagi dadimba bedaru ni daragola yo biralidagua bialubi tígua abale ì yu waharamiligoni. ⁵ Tígua ani birimigola ìna ìnaga bi mana latagi haga maru dabalalu tígua ko birimirunaga tigua maname dabowa pani tíniha genda tagira ìbalu mo ko holebira lole pudaba laga biruligoni. Ai ìna bi laruruni bibahende hale hai howa tígua ogoale bulumaya ìna hamelo heneda lalu tínime manda biai kamigoni. Uruni wáleore langiru. Galone uruni ogodagua bulene nga laro. ⁶ Tígua mbirale loma buwa bo delaramiligo ìna turu nahe kogoni. Anigo tígua ìniore hondowa manda bialu gubalini haabo halimulo dege hamelo kogoni, lene.✧

Anduane Homogohanda wali agalihondo bi ladai binigo ogo

⁷ Anduane Homogohanda Hoseaha howa latagi halu lalu, Wali agali uruni tigua iba Yodana Adama tano wiagoria howa domalu orayagi dindi ìna mirugoha ibini. Ani ìbu howa ìla habo nalolene bi pongo bo wiribago habo laya. ⁸ Gileada tanoha agali ko biagabi mendeali homelo bo wahagabi bibahende tano ogoniha ho toleda. ⁹ Loma binigo mo miaga karu ti mo mogo buwa pagealime biagadagua bialu hariga obeneni bira do howa mbirali harigani bolangua halu poraru minu balu mbirale yalu poraru mo page biaga ka. Ani bialu tigua wali agali Segeme tanoha Anduane Homogo mitangi bialu lotu laga ngaruha pole poraru harigani yu biruwa homelo bo wahaga biaga

✧ 6:6: 1 Sml 15.22, Yar 22.16, Mai 6.8, Md 9.13, 12.7, Yo 17.3

ka. Anidagua biagago ti agali koore ka. ¹⁰ Mana ko engengebiore mbira Isaraele dindiha tagira porane ina hendedogo ogo. Inaga wali agali bu karume mbirale dama mitangi bialu gime wabini ngaruhondo bi pupu wialu kagome ininaga deni ko ogoni biragome tini mebia halu kagoni.

¹¹ Yuda wali agali tibi nde mana ko ogonibi dege bialu kamigonaga pani nalimulo ngule lowa horo manda manda bu wirugo tagira ibilo kogoni.

7

¹ Ina Isaraele wali agaliru lone biamogo buleberogolabi ti mo bayale holeberogolabi tigua mana ko hangu bialu karia handalu haabo kogoni. Tigua tininaga damene karu mo hondo haga bialu tinaga anda bangulalu anda puwa dabudabu ngaru mo page biaga ka. Ani bialu tigua wali agali tinaga dabudaburu yalu tanoha hariga pedadagua pialu karia uruni minu balu mo page biaga ka. ² Ina tigua mana ko bialu hayadaruni embeda naholebero. Anigo ina ogoni bulobodago ti manda nabiaga ka. Mana kome tini bu dambiho ngagola tinaga ko ngagoni hondo dege ko, lalu Anduane Homogohanda lene.✧

Tigua mana ko bulenaga bi lo ngago ogo

³ Anduane Homogohanda lalu, Wali agali marume mana ko tara tara ngaru bulenaga bi lo mbira halu tinaga kinibi tinaga agali haguane bu karubi bibahende mo hondo halu ke haga ka. ⁴ Ti ke hagane agali howa tigua kini baba mini mbiraore ho hetingi haga ka. Ira dene

✧ 7:2: Iba 9.16, 90.8, Yar 17.1

emene mbira hungu bialu hagagobi tinaga miniha keba holene wia do howa tingini daligaha bayale hetingi haga ka. Mberedi hiraga agalime mberedi iraga halu timbu helo wabu ngelowa ira dene delo manda manda biaga. Mberedi ibu timbu halu iraga haragola ira dene delo manda manda biyago pulope haragola ira da timbu haga. Tinaga keba holene manane ogonibiore nga. ⁵ Kini ibugua tomo timbuni dawarangi agali uruni tigua kinibi ibunaga agali haguane bu karubi waini iba dewa nelu hambu miaga ka. Ani miragola kinibi ibunaga agali haguane biarubi waini iba dewa nowa luluyu biraga. ⁶ Agali uruni tinaga miniha mana ko bulene ege tole kundibi ale do ho biraga. Mbiraga u padaha agalime mberedi hiraganaha ira delayago emene dege dowu hagua bu wiagadagua tinaga mini ogonibi wiaga. Ani wuwa egerebalene egabi laragola tinaga mini lone hungu bialu da timbu hagagobi wiaga.* ⁷ Agali ko biaga urunime kini mbira mbira karubi tinaga agali haguane karubi bibahende bo wahaga biaga. Mana ko ogoni ti daluha ngelo howa mbiraore hangumebi ihondo bi lalu biamogo bia naleore haabo harimi, lalu Anduane Homogohanda lene.✧

Dindi tara taraha hearume Isaraeleali ti bi-amogo bulubada manda bu henego ogo

* **7:6:** Bi te ogoria gilibu ngagoni agali ko biaga marume bialu heago hondowa lene holebira. Anigo áyu iname ogoale binida lo manda bibe nahe kamagoni. Mberedi wabiaga layago agali uruninaga haru bamba haga heago lalu manane lene holebira.

✧ **7:7:** Iba 14.4, Ais 9.13, Hos 7.16, Seb 1.6

8 Anduane Homogohanda ogodagua laya. Isaraele wali agali ti wali agali dindi tara taraha karu baba hamagamaga bu howa tinaga mana tara uruni biaga wiago dege biaga ka. Ani bialu kagome tinaga mana ko mberedi dindiha dapene daligahayagi nade gahenge ngaligobi biaga ka. 9 Mana ko urunime Isaraele wali agali tininaga hongo bope hene kago manda nabi bayale dege kamabe tobaho haga ka. Ti wali agali abale wahe halu hongo nahe bu karubi dege howa manda nabi dege kagoni. ✧ 10 Isaraele wali agali tinaga mine holene ngagome tini godini helaga ngagoyu tini bu mini beregedalu Anduane Homogo tinaga Ngode Datagaliwabe ini kogoha dai nabi haabo ka. ✧ 11 Isaraele wali agali ti ega odahe pogola ai nai bima piagagobi ka. Pigane iyibialirume ti biamogo bilo hale hole pirimigo pialu mani Asiri-alirume ti biamogo bilo ibu lole pirimiya. 12 Ani bialu ti ega ale howa yagalalu porangi ina ti gono bape halu minu yania holebero. Ani birangi tigua mana ko ala binirubi ayu bialu karubi ogoninaga ina mana lalu abale bolebero.

13 Hale haramine. Tiha mo ko holeneore wulebira. Tigua i erembira ngialu yu wahalupu kamigo ti homalimulo boleneore wulebira. Pigane ina ti biamogo bulene manda bu hewaria tigua ihondo ke dege halu pirimi. 14 Tigua ihondo bi ke howa lalu kami. Ani buwa tigua i ka manda nabiaga karume lagadagua dindini bulu paluwa dugu bialu bi laraga halu biaga kami. Tigua ihondo tomo waini ibaru ngi lalu bi lole

✧ 7:9: Ais 1.7, Hos 4.6 ✧ 7:10: Hos 5.4-5, 7.7, 7.14

howa Anduane Homogo manda nabiaga karume biagadagua tínaga tingini darama ibilo podaga kami. Ani bialu ĵ erembira ngialu piaga kami. ¹⁵ Heneneore ĵnime tí mo bayale halu hongohe helewagola tígua ĵhondo mana ko dege bule manda bu haga harimi. ¹⁶ Tíha mo ko holene anda ibirangi tígua ĵhondo biamogo bia lole naibaga kami. Tígua mbirale damanaga hongo nahe biamogo nabibehe ngagoha dege piaga kami. Danda kome timu bako haga ngaligobi kami. Tínaga agali haguane karume mine howa bi lalu, Iname inane biamogo bialu inanaga waitigiru bope holene hongohe karulape kama, laga ka. Anigo ti waiha homai haragola Iyibiali karume ti hondo oba holebira, lalu Anduane Homogohanda Hoseaha howa ani lene.

8

Isaraealirume mbirale gime wabini wiaruhondo bi pupu winigonaga Anduane Homogohanda pani mulebero lenego ogo

¹ Anduane Homogohanda lalu, Wai bu pole-naga mbelo biguli puladaba. Ega bodo hariawe bedarume ibu naga ale bedagola minule abale yulope hagadagua ti waitigiru abale ibalu ĵnaga andaha wai bule ibiragoni. Inaga wali agali tígua ĵna habo nalolene bi tí baba lo wirugo mo habo lalu ĵnaga mana lo ngogobi mo wahai harimi.

² Isaraele wali agali tígua ĵhondo lalu, Ĵ inanaga Ngode Datagaliwabeore kegoni howa ina nde ĵnaga wali agali howa ĵ manda bu kamagoni, laga kami. ³ Anigo tígua nde mana bayale tigabi ngaru

yu wahai halu pirimigonaga waitigirume nde tí bo taluebira.

⁴ Inaga wali agali tigua ihondo hale nahe howa tini hangume agali kini helo dabo helaga biya. Tigua tinaga agali haguebebi dabalú ina karulape nakarulape loliya ihondo hale nahe howa dabo helaya. Tigua ngolo siliba wiarume dama mitangi bialu mbirale gime wabu ngelo ka. Anidagua biyagome tini bo waholene mo yuanda ibiya. ⁵ Samaria wali agali tigua dama mitangi bialu bi pupu wulenaga nogo bulumaga wangabe ale ngolome wabu heledago i turu nahe howa tihondo keba timbuniore ho ko. Tinaga mana ko uruni abale yu wahelo hameledogo ai tigua angi waholobadabe. ⁶ Isaraele agali mbira biabe ogoni biaga mugubeyi heagome mbirale dama mitangi bialu bi pupu wiaga ogoni wabu helaya. Ani biyago ai mbirale gime wabini ogoni ibu Ngode Datagaliwabe ndo bame bigiya ale hangu nga. Samarianaga dama ogoni nogo ale ngolome wabu ngago ina bo gingirulobaga berogola be abalu dege wulebira. ⁷ Tinaga mana ko ngago emeneore puyabu pu lalaligobi ngagoyu mana ogoniha howa tagira ibirago puyabu timbuniore humbirini wai ale hongohé ibalu wali agali bo paya biagagobi holebira. Ti mabuha widi egene hangedago lini bayale nade kuabu haragola mberedi wabulene balawa nawi ngaligobi holebira. Anigo widi ko urunime lini ko maru daga biyagua nde agali dindi taraha howa ibirarume do nelo waha. ⁸ Isaraele wali agali ti lone bayale holene nawiore. Ti hameigini

✧ 8:7: Min 22.8, Hos 7.9, 10.12-13

maru dindi tara tarani bu karubi dege haya. Ti iba be pambulo wahene mbirale mbira bibe nahe ngaligobi hayagoni. ⁹ Nogo dongime gabua halu pupe haralidagua bialu tinime hameledadagua bima pupe haya. Ani buwa ti biamogo bule ibidaba lalu Asirialiruhondo hale hole pialu dindi tara tara wiagoha kini bu hearuhondobi ti biamogo bule ibilonaga muniru migi biya. ¹⁰ Anigo ina áyu ti haru mandagi mo mogo buwa minu baiore holebero. Emeneore howa Asirianaga kini kagome ti genda timbuni mo ya halu bope haragola Isaraeleali ti emene mbira hangu holebira.

¹¹ Isaraeleali tigua ko domo waholenenaga lomabu delaga dabu dewaore bu helolebirago nde tinaga lomabu delolobadaruni tiga nabioire wulebira. Ani wiragome tigua ko dewaore mo bia halu holebira. ¹² Ina tihondo mana dewaore gilibu mirugoni. Anigo tigua ina mana gilibu mirudaruni de hondowa mana ogoni tara ale mbira wali agali tara karunaga winida lo manda bialu tigua talialu bia nabiya. ¹³ Tigua loma dewa ihondo bo lomabu delowa loma bo delayadarunaga mbirini tini naga biya. Anigo Anduane Homogo ina tinaga loma uruni hondowa turu nahe haru. Ani henego tigua ko bialu hayadaruni mitangi bialu ina pani mialu tiha mo ko holene ibilolebero. Ti Iyibi dindiha garabaya lone helo minu pelolebero.

¹⁴ Isaraeleali tigua tinaga kini bu karume ti biamogo bialu pele mulene hongo karulape yu kabe toba howa kininaga anda timbuniru bialu kagoni. Ani buwa tigua mbira dege i Anduane

Homogo wali agaliru wabiaga kogo embeda ho wahaya. Yuda wali agali tiguabi wai pabe hongohe beremagome ti karulape holeberemabe toba howa tinaga tanoru wai pabe bu mabu biya. Ani biyagoyu ina tinaga tano ogoniha ira dene hedope halu tanobi kininaga anda bu heledarubi bo heda hai holebero, lalu Anduane Homogohanda laya lalu Hoseahanda lene.✧

9

Anduane Homogohanda, Isaraealirume ko biyagonaga pani mulebero, lenego ogo

¹ Hoseahanda bi ogodagua laya. Isaraele wali agaliru-o Anduane Homogo manda nabi karume biagadagua tigua ngoai holene horo wiabagi henego tagira ibirangi ti tomo dawa nalu lotu ke howa lalu turu haga beremiliru wahai halimu. Tigua Anduane Homogo tinaga Ngode Datagaliwabe kagohondo erembira mialu ibu talima nape waharimigoni. Ani buwa bayanda wali harigani bedarume agali kayu yama ibaga biagadagua tigua Ngode Datagaliwabe wahalu puwa dama mitangi bialu mbirale gime wabini mini Bala ngagohondo bi pupu wialu kamigoni. Ani beremigome wali kayu yayagonaga yolo mo yagadagua Bala ibugua tinaga maburuha tomo bayale mo anda holobabe toba haga kami.

² Anigo tigimandi hangu howa tinaga tomobi olibe lininaga ibanebi biba halu waini ibabi ereba holebira. ³ Ani bialu Isaraele wali agali ti Anduane Homogonaga dindi ngiyagoria lu

✧ 8:14: Ais 29.23, Yar 17.27, Amo 2.5

haabo naholeberemi. Tí Iyibi dindihabi Asiria dindihabi lone garabaya hole poleberemi. Dindi uruniha pu howa tígua tomo mbirale Ngode Datagaliwabehanda nanabe lene ngaru tanabi nalu holeberemi. ⁴ Tígua dindi taraha pu kamingi waini ibabi nogo ega taratarabi Anduane Homogohondo lomabu namuleberemi. Tínime dindi ogoniha howa tomo nanolene lo winigo naramigome mbirali homaragola dugu bialu howa tomo tanabi nanolene ngarubi na dege bialu Anduane Homogonaga deni ko ogoni bialu holeberemi. Tomo uruni tínaga tombe karulape helonaga dege nalu holeberemi. Tigua tomo uruni aria mbira Anduane Homogonaga andaha lomabu yalu napoleberemi. ⁵ Ani buwa Anduane Homogo mitangi bialu ngoai holene horo wiabagi henego tagira ibirangi tígua bulene mbira nawulebirago tí agi buleberemibe tobara. ⁶ Mani mo ko holene timbuni tagira ibirangi tí ibida piai halu purogo loleberemi. Ani beremigola Iyibiali bu karume ibalu tí Iyibi dindiha garabaya bu yalu piai holebira. Ani biragola tí Iyibiha haabo halu homaramigola tinaga tingini Iyibi dindiha tano timbuni mini Memebisi ngagoria hora haga bulebira. Ani biragola tí lone dai bulene henge nawi. Tínaga andabi muni silibabi dabudabu tara tara bayale ngamirubi bibahende mbiralime karulolene henge nawi uruni ngagoria ani tara tara timbunirume andaho dambi holebira.

⁷ Anigo Anduane Homogohanda tígua ko birimigonaga pani ngulenengi hapara harago ai tígua ko bialu harimigonaga pani nolene wulebira. Mbirale uruni tagira ibirangi Isaraele wali agali

tígua mitangi bialu tínaga yolo ko biago ibiyadalo manda buleberemi. Tígua ihondo langialu lalu, Anduane Homogonaga bi mana latagi haga ogoni ibu mini nawi ka loleberemi. Agali Ngode Datagaliwabenaga Dinini karule ogoni ibu luda loleberemi. Wali agali tínaga ko timbuniore dewa bialu kamigome ihondo handabe mangaho kamigoni. ✧ ⁸ Ngode Datagaliwabe ibunime ibunaga wali agali tí kamirunihondo bi mana latagi hole i dabalu pu laya. Ani pu laya handala ibirugoyu i dindi bibahendeha ibaga berogola ega gonoha ge dagadagua i hapai haabo halu kami. Ngode Datagaliwabenaga andaha pu kogola tí ihondo waitigi halu kamigoni. ⁹ Bamba tínaga mamalirume Gibe tanoha howa mana ko bialu henedagua tíguabi mana ko dewaore bialu kamigoni. Ani bialu kamigoni Ngode Datagaliwabe ibugua tínaga ko birimigo mandabu haabo howa pani ngulebira, lalu Hoseahanda lene.

Isaraealirume mana ko biyagobi konaga pani nolene ngagobi ogo

¹⁰ Anduane Homogohanda ogodagua laya. Bamba ina Isaraele wali agali tí handa walia harungi dindi ko iba dalu naibaga ngagoha pu mbira lini daga mini gerebi bayale andaho howa lini dedaligobi hemiria handaru. Tínaga mamali ala hendaru de hondowa ina ti poge lini dolene tu haragola lini pigane denego ale hearia handaru. Anigo mani Hari mini Peo heagoria pu howa tigua dama mitangi bialu bi pupu wiaga Balahondo turu halu bi pupu pigane

✧ 9:7: Lg 21.22

wialu heagola tinibi nde ko Bala ogonibi dege haya.✧ ¹¹ Egaru yagalo yu piagadagua Isaraele wali agali tinaga hongo ereba hai holebira. Tinaga wali bedarume waneigini gali taba nahonolebira. Wali gali bere nabirulebira. Waneiginibi nahono wulebira. ¹² Anigo mbirali ibu waneigini mbira haga biyagua uruni homelo inime bo wahaga bialu mbira hangubi yu wa naholebero. Ina wali agali uruni yu waharongi ko tara tara nahendene ale ti kagoha ibulebira, lalu Anduane Homogohanda laya.

¹³ Hoseahanda Anduane Homogohondo lalu, Anduane Homogo-o bamba Taia tano baya tara mbira winigo ainde áyu waitigirume ibalu mo ko hayiya. Isaraele dindihabi nde anidagua dege bulubada. Waitigi bu karume ibalu waneigini bu karu bo wahai holobada. ¹⁴ Ani bulubadago ainde ina Isaraele wali agali o biaruhondo agi buleberebe lalu hale haro. Ai wali bedarume waneigini taba honolilono mo wahalu maru waneigini andu mialu bedarunaga andu ibane mo ereba helabe laruyaguabi bayaledabe, laya.

¹⁵ Anduane Homogohanda lalu, Bamba ti Gili-gala dindiha heangi howa tigua mana ko uruni tehinalu bialu haya. Ina ti handabe manga pigane ogoningi haru. Wali agali tigua mana ko dewaore bialu hayagonaga ina ti inaga dindi ogoria howa bo batagi holebero. Ina tihondo gubalini naholebero. Tinaga agali haguane bu karumebi inaga bi mana mo wahaga bialu ka. ¹⁶ Isaraele wali agali karu ti ira mbira pini gabu hai hene lini

✧ 9:10: Dag 25.1-5

dabe nahe kaligobi tinaga waneigini nataba honolebira. Anigo mbirali ibu waneigini mbira taba hanayagua nde ina tinaga waneigini gubaliniore howa taba hono bedaru bo wahai holebero, laya lene.

Hoseahanda lalu, Ngode Datagaliwabe ibugua wali agalihondo erembira mulebira, lenego ogo

¹⁷ Hoseahanda lalu, I Ngode Datagaliwabenaga biabe biahaga howa ibunaga wali agali ibu talia nabi karu ibugua ti erembira mialu waharagola ti dindi tara taraha purogo lalu bame ibagabu holebira.

10

¹ Ala Isaraele wali agali ti pu mbira lini daga mini gerebi bayale liniru dewa daga kaligobi howa mbirale dewa wu hene. Tinaga dabudabu bayale uruni dewaore wia tago haabo halu gerebi lini bayaleru dewa dedaligobi hene. Ani howa tigua mine halu lomabu delaga daburu mbirale dama mitangi bialu gime wabinirunaga gene dewaore toleme wabu helalu gene uruni yari taraore bia howa helaga bini. ² Ti ke hangu haga howa tinime ko bialu hayagonaga pani nolebira. Ngode Datagaliwabe ibugua tinaga lomabu delaga dabu bu heledarubi tinaga bi pupu wiaga gene wabu heledarubi bo gialo wahai halu mo koore holebira.

³ Emeneore howa Isaraele wali agali tigua agua lolebira. Inaneme Anduane Homogonaga bi hale naharimagome ai ibugua inanaga kini dugu wahayada. Ani biyadago inanaga kini henene kalebi

nde ibugua ina biamogo agua bidaledabe. Biamogo bibe naheore ndodabe. ⁴ Kinirume ina biamogo bule ale tingi howa bi hangu bame lo payapaya biaga ka. Tigua mbirale bule ale howa bi bame lo paya bialu dindi mendenaga kini bu karu baba bi pongo bame bo wiaga, lene. Isaraele wali agalirume mana tigabi bialu holene wiaru yu wahai halu tigua mana ko wia aribia ho ngaru dege mo tene howa bialu ka. Tinaga mana ko uruni dindi bayale alu ngagoria tani ko tomia pale andaho haradagua bida.

⁵ Wali agali Samaria tanoha bu karume gi howa nogo bulumaga wangabe ale ngolome wabini Bedele dindini wiyagonaga dara timbuniore ho holebira. Asirialirume ibalu bulumaga ale ogoninaga yári ngolome bia hearu giallo wahai haragola Isaraele wali agalibi tinaga loma binigo mo miaga bulumaga ale ogoninaga biabe bialu haga bu karubi tigua dara timbuni howa dugu bialu holebira. ⁶ Asirialiru tigua mbirale ogoni Asiria dindiha mo yalu puwa tinaga kini kagohondo dagisi ale mo mulebira. Ani biragola Isaraele wali agali tigua mbirale bi pupu wule gime wabini ngarunagabi agali manda timbunibi hearume bi lenedaruni hale howa biyagonagabi tini taga timbuniore ho holebira. ⁷ Samarialirubi tinaga kini kagobi ira ongoba dabiabi ibame yalu piagadagua tini pu ereba helolebira. ⁸ Isaraele wali agali ti dama mitangi bialu gime wabini ngaruhondo bi pupu wule hari nene karuha piagago uruni mo ko hai holebira. Ani mo ko hai kagola datani ko anisherume lomabu delaga dabu bu heledaru andaho dambi holebira. Ani kagola wali agali tigua

gi timbuni howa hari wedaruhondo bi laraga halu olalu, Ina hage hadaba, lalu hari barebare ngaruhondobi lalu, Ina poda dambi hadaba, lalu holebira, lene.✧

Anduane Homogo ibugua Isaraele wali agali pani mulene nga lenego ogo

⁹ Anduane Homogohanda lalu, Isaraele wali agalime Gibea tano wiagoria howa ihondo ko bialu henego áyubi nde wa nahe ko dege bialu haabo kamigoni. Ani bialu kamigonaga Gibea tano wiagoriani waitigime ibalu agali ko uruni baba wai bialu bope hayadagua dege bima puabo holeberami. ¹⁰ Anigo ina wali agali ko biaabo haragonaga pani mulene pongo bo wirugo tagira ibiragola pani mulebero. Tigua mana ko dewaore bialu hayagonaga ina waitigi dindi tara tarani bu karu mo mogo bialu ti baba wai bilimulo ibilolebero.

¹¹ Abale nde Isaraele ibu nogo bulumaga angibuni baya hangu biawai hene howa widi iraneru lini hondo ibira ibira bilo geme hengeda helo helagagobi howa ibu biabe bulene turu howa hangu biaga hene. Abale piganengi ibu biabe gendabi bilo mo mia nabi henego ai áyu ibunaga biabe ndelaheore bialu helo mo mido. Áyu Yuda Isaraelela libu haru nogo bulumaga mabuha dindi aliaga ngago libunaga mani dariba hamagamaga buwa gililo yu ibagabu hagadagua bialu heledo. Libugua hongo howa dindi aliaga biago gililo yalu pu nabi heagola ira mani hende hamagamaga biaga heagome libuninaga mani bungu lalu ma

✧ 10:8: Lg 23.30, Mo 6.16

hibunaya. ¹² Ina ala Yuda wali agalirubi Isaraele wali agalirubi tihondo lamialu lalu, Agalime e ima hangedagola tomo damenego bibahende bayale dege anda hai hagadagua tígua mana ko bialu kamiruni dugu wahai halu mana bayale tigabigo hangalimu. Ani birimiyagua nde lini bayale dewa do noleberami. Tígua ì mitangi bialu lotu hene-neore lole tínaga Anduane Homogo ìni korìa dai bulene horo áyu ngagoniore. Tígua ìni korìa dai birimiyagua nde ìna tí biamogo bialu mo bayale-ore holebero, larugoni.✧ ¹³ Anigo tígua anidagua bulene mitangi nabiore harimi. Tí agali e ima henge dege harimigoni. Anigo tí mabuha mana ko bulenebi mine halu ke holenebi hongo harimi. Ani hongowa ko uruninaga lini tíni dege do nalu harimigoni.

Ainde tígua manda bu handalu hemiria tínaga hongo karulapeda manda bialu ami agali dewa bu karume tí biamogo bialu mo wulebirabe toba harimigoni. ¹⁴ Ani bu kamigome tínaga waitigirume tí baba wai bule anda ibalu tínaga tano ege pabe hongohe bu mabu bini ngaruni bo gialabaga bialu mo ko hai holebira. Wai bialu mbirale mo ko hai holene ogoni bamba Kini Salamana ibugua Bedabele tanoha hearu baba wai buwa tano mo ko hai halu bo gialabagabu wahenedagua waholebira. Ibunaga ami agali bu hearume tanoha wali waneiginiru lola hayago bame mo para halu ba aì naì binidagua bulebira. ¹⁵ Bedele wali agaliru-o tígua mana ko dewaore bialu harimigonaga genda o tagira penedagonibi

✧ 10:12: Min 11.18, Yar 4.3

tíhabi nde ani tagira ibulebira. Egerebagi ni tagira ibule manda biragola Israaelenaga kini kago ala bo waholebira, lene.

11

Wali agali tigua mine halu helowa Ngode Data-galiwabe ibugua ti gubalini haabo henego ogo

¹ Anduane Homogohanda laabo halu lalu, Israaele ibu ala bamba waneigini gali ale heangi ina ibu gubalini halu ini iginiore lowa turu halu Iyibi dindi howa haru tagira íbu helarugoni. ✧ ² Ina ibu ini koria dai bilonaga olalu hewaria ibu hale nahe tingi howa erembira ngialu piya. Inaga wali agaliru tigua mbirale gime wabini mini Balahondo bi pupu wialu mbirale loma buwa bo delalu maru wiaruhondobi uruninaga lomabu delaga dabuni ira hagua ngabilo mini inisenesi wiaru delalu biya. ³ Israaele ibu hariga tigabi ngagoria pialu helonaga biawai haga iniore kogoni. Ina inaga wali agali ini gime taba yalu baya hanguore handayaho harugo helowa tigua ani biyadalo manda buwa dege la nabi hayagoni. ✧ ⁴ Inime ti gubalini howa turu halu inaga gubalin-iha minu yamuwa ti mo turu howa tomobi baya hangu nelu mialu harugoni. ✧

⁵ Tigua ini kogoha daibua nahe kagodago nde ti Iyibi dindi daibuwa Asirianaga haru hagame ti handayaho helo polene nga. ⁶ Ani bilonaga wai timbuniore bialu tinaga tano timbu ngaruninaga pabe panga hongohe karuni bo gialo wahai halu

✧ 11:1: Har 4.22, Md 2.15 ✧ 11:3: Man 1.31, Iba 107.20, Hos 7.15 ✧ 11:4: Har 16.32, Yar 31.2-3

tinibi bo biba hai holebira. Irane inaga wali agali uruni tigua ini yu wahalu puwa tini hame leago bima piyagome urunidagua bulebira. ⁷ Ini helo wahalu piyagonaga ina pani timbuni merogola ti yo pialu mbira napolebiraore. Tiha genda timbuniore tagira ibiragola tigua dugu timbuniore bulebira. Dugu bialu kagola agali mbirame ladebodebo bialu mo wahabe tobahe wulebira.

⁸ Isaraealiru-o ina ti yu wanaholebero. Ina ti helalubi napolebero. Ina Adama dindibi Seboimi dindibi mo ko halu bo gialo waharudaguabi nabule dege. Ina ti gubalini timbuniore ho kogome ti mo ko nahole. ⁹ Ina tihondo keba howa pani nangulebero. Ina ti lone mo kooore naholebero. Ini Ngode Datagaliwabe kogome inaga mana agalinaga ngaru ale ndo inaga mana taraore ngogoni. I Mbiralu Loma Bia Hene kogo ti yu wanahe ti baba holebero. I ti kamiria keba howa ndo ibulebero, lalu Ngode Datagaliwabehanda lene. ^{*}

¹⁰ Anduane Homogohanda laabo halu lalu, Ina budi gabua ale laionome bi hongo howa ngororo laradagua bialu ti waitigi bu karu olarogola inaga wali agali ti gi howa dindi ni paliragohayagi ngaru yu wahalu abale ini talima ibulebira. ¹¹ Tigua Iyibi dindi howa abale egame yagalo yalu ibiradagua bialu Asiria dindi howa ega malibu ale ibiradagua bulebira. Ani biragola tininaga dindi wiyagoriaore helo haru dai bulebero. I Anduane Homogo ina bi o ledogoniore, lene.

*Anduane Homogohanda Isaraealiru
Yudalirubi tigua ko birimi lenego ogo*

^{*} 11:8: Man 29.23 ^{*} 11:9: Dag 23.19

12 Anduane Homogohanda laabo halu ogodagua laya. Isaraele wali agali tigua ihondo ko dewa bialu ke tara halu haabo ka. Anigo Yuda wali agali tibi i erembira ngialu tinaga Ngode Datagaliwabe mana tigabi bayale hangu biaabo haga kogo ini andaneha ibu nabi ti mana ko dege biaabo halu kagoni.

12

1 Isaraele wali agali tigua mbiraga horombebi bialu karuni koore habane nabulene tini mo ko holenego dege bialu haabo ka. Ke holene manabi bo waholenebi ti kagoha pigane emene dege ibugu bialu mani howa bia timbu haga biaga nga. Tigua Asiriali baba biabe mandagi bulenaga bi lo wirimi. Ani bialu tinaga olibe lininaga ibaneru Iyibi baba biyinaya bialu hambu pelaragola Iyibi tigua yolo miaga ka.

2 Anduane Homogohanda Yuda baba bi lole yu ka. Ani bialu mana ko Isaraele wali agalirume biyagonagabi pani nelu mulebira. 3 Tinaga mamali Yagabahanda ibu aija tombeha biruwa ibu hamene Isola gungu bialu berene. Mani ibugua agali howa Ngode Datagaliwabela gungu bini.✧
4 Ogoni biyadangi ibugua Anduane Homogonaga dahuliyalilabi gungu buwa ibugua dahuliyali biago bope hene. Ani bialu Yagaba ibuni dara halu Ngode Datagaliwabhondo biamogo bia lowa dugu bialu hene. Mbirungi nde Ngode Datagaliwabe ibuni Yagaba hearia Bedele dindini hapani

✧ 12:3: Pig 25.26, 32.24-26

howa ibuhondo bi lene.*☆ 5 Ngode Datagaliwabe Yagabala bi lalu henedagoni ibu Anduane Homogo Hongo Haiheore ka. Iname ibunaga mini Anduane Homogo lolene nga. 6 Ani kago manda bialu Yagabanaga aguanene kamiru t́naga Ngode Datagaliwabe ogonihondo mini mbiraore wialu ibuni karia dai bulene nga. Ani bialu t́gua hene-neore ibu talima pialu mini bilinahe howa mana tigabi ngaru hangu bialu ibugua t́ haru dai bilonaga mini dunubiaho holene nga, lene.

Isaraele wali agalime ko binigo dewaore nga lenego ogo

7 Anduane Homogohanda lalu, Isaraeleali tigua tinaga biyinaya biabe bialu howa baya hangu bulene tigabi ngadagua nabiaga ka. Ti Kenanali biyinaya biabe biaga bu karume biagadagua tigua ke halu agali mende kagome mbirale ngaru munime milo hangu hamelaga ka. Ani bialu howa tigua tinaga mbirale uruni genda magi tigatiga tale bulene ngadagua ndo biaga ka. 8 Mana ogonidagua buwa tinime lalu, Ina mbirale dewa wuwa abale homogo kamagoni. Mbiralime inahondo ke howa muni page binime homogo kagoni labe nahe holebira. Iname mana ko ndo birima, laga ka. 9 Anigo Anduane Homogo t́naga Ngode Datagaliwabe i kogo ina t́ Iyibi dindiha howa haru tagira pialu haru ibirugoni. Ani birugo ainde t́naga anda bayale bu kamiru wahalu dindi ko

* 12:4: Isaraele wali agalinaga mamali Yagaba henego ibu waneigini mani ho aribia henedaru ti horo ogoningibi ti aba aija heba mandagi Ngode Datagaliwabela bi lalu hene dege. Anidagola tigua lalu, Ngode Datagaliwabehanda ina heba bi laya, laga wini.

☆ 12:4: Pig 28.10-22

wali agali nahaga wiagoha howa balai andaha palirimidagua lone palueberemi.✧

¹⁰ Inaga bi mana latagi haga hearuhondo bi lalu de gandebaha howa mbirale tara tara dewaore walia halu lamiai haga biru. Inaga bi mana latagi haga uruniha howabi ina tinaga mana ko bialu harimigo erembira mialu wahai halimu lalu lamiai haru. ¹¹ Anigo tigua bi ogoni hale nahaya. Gileada tanoha howa tigua dama mitangi bialu mbirale gime wabini wiaruhondo bi pupu wialu mana ko dewaore bialu harago ti homai holebira. Giligala tanoha karume nogo bulumagaru lomabu delaga dabu ngagoria bo lomabu delalu haga ka. Ani bialu kago dabu uruni gialabaga bialu ege tole dabu binidaru dindini hama ngagoria bu wulebira, lalu Anduane Homogohanda lene.

¹² Bamba inanaga mamali Yagaba ibu Mesobodemia dindiha ibida pole pene. Puwa ibugua wali mbira dabu bule lowa wandari abanaga nogo sibi hina halu biabe bia halu hene.✧ ¹³ Isaraele wali agali Iyibi dindiha garabaya biabe ale bialu heangi Anduane Homogohandaibunaga bi mana latagi haga mbira ti hearia pelalu ti Iyibi dindi wahaluharu tagira pole pu lene. Ani pu layagolaibunaga bi mana latagi haga agali ogoniha howa ibugua ti baya hangu handayaho hene.✧ ¹⁴ Ani heagola Isaraele wali agali tigua mana ko dewa biyagome Anduane Homogo mo keba timbuni halu hene. Anidagua biyagonaga pani tini homolene wini. Tigua Anduane Homogo mo yo

✧ 12:9: LBM 23.42-43 ✧ 12:12: Pig 29.1-20 ✧ 12:13: Har 12.50-51

handayagonaga ibugua tini pani nelo mulebira, lalu Hoseahanda latagi hene.

13

Anduane Homogohanda Isaraeleali dabaki bu-marō bulebero lenego ogo

¹ Bamba Eberaimi hameigini bu hearu tigua bi layagola Isaraele hameigini maru hearuhondo gi halu bi ogoni hale haga hene. Anigo Eberaimi hameigini uruni tigua mbirale dama mitangi bialu bi pupu wule gime wabini mini Bala-hondo bi pupu wialu heagome tigua mana koore biyagoni. Ani biyagome tini homoleneore nga.

² Áyubi nde tigua mana ko dewa dege bialu ka. Tigua bi pupu wulenaga mbirale silibame wabu ngelowa ogonihondo bi pupu wialu ka. Agali tinime manda bialu ogobiore helo wabero lalu wabu ngelowa agali mende kagome gime wabini ogonihondo loma biniru mo mialu helo dabo helaga. Tigua mbirale nogo bulumaga ale gime wabini ogoni nunu lalu hagayago gibiore biraya. Uruni ti agile wali agalida. ³ Anidagua biagayagome wali agali uruni ti egerebagi ni tagira ibiragola ginu ngago ereba halu piai hagadagua ti ereba hai holebira. Ti egerebagi dadimba tanini ngaligobi howa ni daragola yo bialu abale ereba haralidagua ereba holebira. Ti widinaga aeane puyabume yu pu wahagagobi holebira. Ani bialu ira deledagola hagua hariha iraga halu pu ereba hagagobi holebira, lalu Hoseahanda lene.

Anduane Homogohanda Isaraele wali agali daba maro bulebero, lenego ogo

4 Anduane Homogohanda lalu, I Anduane Homogo t́naga Ngode Datagaliwabe t́ Iyibi dindiha howa haru tagira ibaga harugo kogoni. T́naga Ngode Datagaliwabe iní hanguore kogo tara mende naheore. T́naga pele ngiaga iní hanguore kogoni.✧ 5 T́ dindi ko dalu naibaga wiagoria pu hemigola inime t́ baya hanguore handayaho harugoni.✧ 6 Ani bialu mani dindi bayale wiagoria anda pialu nde tomo nolene dewaore bu payabu wialu maru alebi karulape yu harimigoni. T́gua mbirale dewa uruni yu howa nde t́ninaga hongome minibe toba harimigo. Anidagua birimigome i mo embeda harimigoni. 7 Ani birimigonaga budi gabua ale timbuni laionome mbirale porabu para howa bo nagadagua ina t́ bolebero. T́naga hariga piaga ngagoria budi gabua ale timbuni tara mini lebadime mbirale ema bialu poraru bole nende buwa biragadagua ina ti bole yu birulebero. 8 Biango ale timbuni mbira mini bea bedagomeibunaga igini pu ereba hayadagola keba howa mbirali abale porabu ede halu gi gibame galu kuni abale minu lere lagadagua ina t́bi ani dege bulebero. Ani buwa laionome mbira minuwa abale nai hagadagua ina t́ ani bulebero. Gabua tara tara timbuni irabuha hagane kagome mbirale bo lerela бага bialu nagadagua ina t́ ani bulebero.

9 Isaraealiru-o ina t́ biamogo bibehe kogoni helowa t́nime manga halu kamigome genda tandagala t́nime mo yu anda eberamigoni. Irane

✧ 13:4: Har 20.3, 2 Kin 18.35, Ais 45.21-22 ✧ 13:5: Man 8.11-17

ani beramigome t́ini mo ko holene timbuniore wulebira. ¹⁰ Ai t́igua ihondo t́inaga kinirubi agali haguanerubi t́i haru helonaga ngi larimigola nde ngirugoni. Anigo áyu urunime agua bialu t́i bi-amogo bulebirabe. Heneneore tigua t́i biamogo bibe nahe ndodabe.✧ ¹¹ T́igua ngi larimigola nde ina hale howa keba halu dege ngirugo ai áyu ina urunihondo keba timbuniore halu bo batagi kogoni, lalu Anduane Homogohanda ani lene.✧

¹² Anduane Homogohanda laabo halu lalu, Ina Isaraele wali agalinaga ko ngago bibahende inaga mbugani gilibu wiai howa ngeledo. ¹³ Isaraele wali agali ti bayaleore holene winigo tini lulu ale hayagome bayale holene manga haya. Ani biyadagoninaga manane waneigini aiyá tombeha berenego ibu aiyahanda taba honolebiragola waneiginime abale tagira naibagago ale ti ani bini. ¹⁴ Anigo ina ti homenerunaga dindiha pu kamiriabi homaganenaga hongome yu kariabi ina ti lone gi mia nabulebero. Homa-o ina í mo ngubiore halu bo ereba holebero. Homenerunaga dindi-o ini warago timbuniore bu hinuwa ti bo biba holebero. Ina Isaraele wali agali uruni lone dara howa biamogo nabulebero. ¹⁵ Eberaimi hameigini ti ho damebi dewaore Isaraele hameigini maru padarubi ndo padagoni. Ai ina puyabu poboyogobi ni tagira ibiragohayagi howa pulo ibilarogola tinaga iba nagane duguararu bedarubi hundia hai helolebero. Ani bialu tinaga mbirale bayale damene wu karuni puyabu hongohe ogonime pulo yalu piai helolebero.

✧ 13:10: 1 Sml 8.5-6 ✧ 13:11: 1 Sml 10.17-24, 15.26

¹⁶ Samaria wali agalirume ihondo keba halu doga hayagonaga ti pani timbuniore nolebira. Waitigirume ibuwa tini balu tinaga waneigini galiru dindini mo para ho waharagola homai holebira. Wali ko gali bere bedaru tini balu waneigini tombeha bedaru bo haeala bagabu waholebira, lalu Anduane Homogo ibugua ani lene.

14

Hoseahanda Isaraelealiruhondo, Anduane Homogo karia dai bidaba, lenego ogo

¹ Isaraele wali agaliru-o tigua ko birimirume tini mo pila hayago ai Anduane Homogo tinaga Ngode Datagaliwabe karia dai bulene nga. ² Tigua Anduane Homogo ibuni karia dai buwa ibunihondo bi ogo loma ale lomialu lolene nga. Tigua ibuhondo bi ogodagua lalimu. Anduane Homogo-o iname mana ko birimaru bibahende domo wahai halu inanaga bi lamaru loma ale lo ngeramago ina ayu hale habe. Ai iname abale ihondo mana bayaleore bule lalu bi pongobo wirimaru bi ogoni lariamadagua bialu inaga mini yaraga holeberama. ³ Asiriali karume ina gi mialu pele nangibehe ka. Nogo hosini biruwa wai bu piaga karume ina mo wiabi nabibehe dege ka. Iname mbi-rاله gime wabiniruhondo inanaga Ngode Datagaliwabe kamigoni lalu bi pupu nawuleberama. Anduane Homogo-o ina biamogo bulene mbira naheore waneigini aba aiyala nahe hono wahene ale kamago ina dara howa biamogo birilidagua bibe lalimu, lalu Hoseahanda lene.

Anduane Homogohanda, Isaraele wali agali holene gahenge yu holebira, lenego ogo

⁴ Anduane Homogohanda lalu, Inaga wali agali i yu wahalu pene uruni lone haru dai bulebero. Ininaga bu minime ti gubaliniore howa tihondo keba lone naholebero. ⁵ Dindi ko yobi iba dalu naibaga ngagoria dalu ibilalu dindi mo gomba hagadagua bialu ina Isaraele wali agali mo bayale holebero. Ti ira lini baya tara daraligobi halu Lebanono dindiha ira timbuni karu tinaga pini dindiha anda pialu unuraore pu wahagagobi ti holebira. ⁶ Ti ira yuniru bayale mbirimbarale howa ira olibe bayale kaligobiore holebira. Ira tamia Lebanono dindi taweme bayale nga biraligobi bialu wali agalime ti turu taraore holebira. ⁷ Ti ibalu ini baba kagola ina ti handayaho holebero. Tinaga mabuha tomorubi gerebi lini daganebi bayale anda haradagua bialu nolene liniru dewa dedaligobi dege holebira. Waini iba Lebanonha howa dendebiore berelowa mini lene wiraligobi tiore holebira. ⁸ Isaraele wali agaliru-o tigua mbirale gime wabiniruhondo lone bi pupu nawuleberami. Inime tinaga bi laramigo hale howa bayuwa handayaho holebero. Ira timbuni yuni dewahe kago andaneha ni gumba biragadagua ini kogoha ibai holeberami. Tigua bayale bibahende yu kamigonaga tene iniore kogoni ndobe, lalu Anduane Homogohanda Hoseaha howa bi ogoni lai hene.

Bi lamaro binigo ogo

⁹Wali agali mini gigabiwi karume mbuga ogoha bi lo wini gilibu ngaru daga lalu manda buwa bu miniha yu tiga bialu talima polene nga. Anduane Homogonaga mana bibahende tigabi dege ngago wali agali mini tigabi karume manda bialu biaga ka. Anigo wali agali mana ko biaga karume bi uruni hale halu donge howa nabiagagome tini pilaga ka.✧

✧ 14:9: Min 10.29, Dan 12.10, Yo 8.47, 2 Ko 2.16, 1 Pi 2.7-8

Habo nalolene bi gahenge lo winigo ogo
The Holy Bible with Deuterocanon in the Huli Language
of Papua New Guinea
Buk Baibel long tokples Huli long Niugini

Copyright © 1983, 1991, 2002 Bible Society of Papua New Guinea

© Faith Comes by Hearing

Language: Huli

Translation by: Bible Society of Papua New Guinea

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-12-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 Mar 2023 from source files dated 9 Oct 2020

dbd89e09-6f1d-5903-a411-8b10e4e81fb7